

CYFARFOD	Pwyllgor Iaith
DYDDIAD	7 Ebrill 2022
TEITL	Adroddiad Adran Economi a Chymuned
PWRPAS	Cyflwyno gwybodaeth am gyfraniad yr Adran i'r Polisi Iaith
AWDUR	Sioned E Williams, Pennaeth Economi a Chymuned

1 CEFNDIR

- 1.1 Paratowyd yr adroddiad hwn mewn ymateb i gais y Pwyllgor Iaith am wybodaeth am gyfraniad yr Adran Economi a Chymuned i bolisi iaith Cyngor Gwynedd. Mae'r adroddiad yn canolbwyntio ar gynnydd dros y flwyddyn diwethaf ac amgaeaf gopi o adroddiad 2021 er gwybodaeth - [Adroddiad Pwyllgor Iaith 29 Ebrill 2021](#)
- 1.2 Yn 2022 mae 96.3% o staff Adran Economi a Chymuned wedi cyrraedd dynodiad iaith eu swydd; a hynny o'i gymharu â 97% yn 2021. Er bod lleihad bychan yn y canran, mae hyn yn adlewyrchiad o'r cynnydd mewn staff dros dro benodwyd yn y flwyddyn diwethaf i ymateb i sefyllfa COVID. Nifer bychan o staff sydd ddim yn cwrdd â'r dynodiad ac mae anogaeth a chymorth ar gael i'w cefnogi i ddatblygu eu sgiliau.
- 1.3 Mae'r tabl canlynol wedi ei baratoi mewn ymateb i gwestiynau penodol y Pwyllgor ac enghreifftiau o wasanaethau'r Adran hoffwn eu hamlygu wedi cael eu cynnwys.

2. YMATEB I GWESTIYNAU'R PWYLLGOR

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod :	Cwestiwn 1:
<p>Hybu a hyrwyddo - Sut ydym ni'n mynd y tu hwnt i ddarparu yn ddwyieithog i fod yn cynyddu'r cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gymuned, i gyfrannu at y targed cenedlaethol o greu Miliwn o siaradwyr, ac at y nod Llesiant o sicrhau bod pobl Gwynedd yn "Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg"?</p>	<p>Allwch chi amlygu unrhyw brosiectau o fewn eich adran sydd yn cyfrannu tuag at un o flaenoriaethau strategaeth iaith y Cyngor, sef Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd?</p>
<p>Ystyriaf fod y canlynol yn enghreifftiau da yn yr Adran o brosiectau a gwasanaethau sydd wedi cyfrannu dros y flwyddyn ddiwethaf at Gynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd:</p> <p>Gwasanaeth Llyfrgelloedd: Mae gweithgareddau rydym yn eu trefnu trwy'r Llyfrgell ac mewn partneriaethau ag eraill, yn rhoi cyfleoedd i bobl, yn oedolion a phlant a theuluoedd i glywed y Gymraeg yn cael ei defnyddio ac yn gyfle i gymryd rhan mewn gweithgareddau Cymraeg a dysgu o ymarfer da o'r profiad hwn. Er enghraifft, sesiynau i fabanod (rhieni newydd), amseroedd stori i blant, paned a sgwrs i Ddysgwyr Cymraeg, sesiynau gyda Cymraeg i Blant, cyrsiau Addysg Gymunedol Oedolion. Mae Gwynedd hefyd yn arwain ar y cynllun Llyfrau Print Bras Cymraeg yn genedlaethol, ac yn hwyluso e-lyfrau llafar i fod ar gael i oedolion a phlant. Mae prosiectau gyda Blynnyddoedd Cynnar a Cynllun Cyfuno, yn darparu pecynnau dwyieithog i rieni plant ifanc, a lle rhoddir pwyslais ar fwynhau straeon trwy gyfrwng y Gymraeg.</p> <p>Gwasanaeth Archifau: Mae'r Gwasanaeth Addysg Archifau ac Amgueddfeydd yn darparu deunydd a gweithgareddau i ysgolion ar draws Gwynedd er mwyn iddynt ddeall eu cymunedau, phwysigrwydd y Gymraeg a hunaniaith lleol.</p> <p>Gwasaneth Amgueddfeydd a'r Celfyddydau: Rydym yn gweithio gyda llawer o bartneriaid er mwyn sicrhau ein bod yn estyn allan i gymunedau drwy'r sir gorau gallem. Natur ein gwaith yw estyn allan gyda phrosiectau iechyd a lles; dysgu; hyfforddiant ayyb a hefyd rhoi mynediad a chyd-destun i'n diwylliant a'n iaith yn ein safloedd amgueddfaol (gweler mwy yng nghwestiwn 4). Er enghraifft yn ystod y cyfnod clo trefnwyd pecynnau prysur i fynd allan i gartrefi teuluoedd drwy gydweithio â sawl phartner fel elusennau, banciau bwyd, mudiadau gwirfoddol, cartrefi henoed, ysgolion drwy Wynedd a phawb yn cael pecyn dwyieithog; hefyd ein gweithgareddau yn y Gymraeg fel sesiynau Crefft er Lles (ar lein/ffisegol); Babi a Ni i deuluoedd; Llesiant i Mi i gefnogi Llesiant trigolion Gwynedd a llawer mwy.</p>	

Gwasanaeth Twristiaeth, Marchnata a Digwyddiadau: Mae'r Gwasanaeth wedi bod yn cydweithio gydag Adrannau'r Cyngor ac Awdurdod y Parc Cenedlaethol i ddatblygu Cynllun Economi Ymweld Cynaliadwy Gwynedd ac Eryri 2035. Un o'r egwyddorion sydd wedi eu cytuno arnynt i'r dyfodol yw: Dathlu, Parchu a Gwarchod ein Cymunedau, Iaith, Diwylliant a Threftadaeth a bydd blaenoriaeth yn cael ei roi i hybu perchnogaeth leol ac i ddatblygu cyfleon i amlygu'r iaith Gymraeg, ein diwylliant a'n treftadaeth. Mae gwaith yn mynd rhagddi ar ddatblygu mesuryddion cynhwysfawr newydd ar gyfer yr economi ymweld ac mae trafodaethau wedi cychwyn gyda Phrifysgol Bangor i adnabod dulliau synhwyrol o ymchwilio effaith (cadarnhaol a negyddol) yr economi ymweld ar iaith ein cymunedau.

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod:	Cwestiwn 2:
<u>Allanoli gwaith a gosod cytundebau trydydd parti -</u> Sut ydym ni'n sicrhau bod safon y gwasanaeth dwyieithog yn cael ei gynnal wrth allanoli a gosod cytundebau?	Os yw'r adran yn gosod gwaith yn allanol ar gytundeb, allwch chi gyfeirio at unrhyw arfer da, naill ai wrth osod amodau neu wrth fonitro i sicrhau cydymffurfiaeth efo amodau ieithyddol?
Hoffwn dynnu sylw'r Pwyllgor yn benodol at y cytundebau canlynol: <ul style="list-style-type: none"> • Gwasanaeth Llyfrgell – sicrhau fod gwefannau ac apiau ar gael yn ddwyieithog e.e. gwefan ac ap Borrowbox (trydydd parti – amodau iaith yn y tendr), ap Pori (disgwyl bod cydymffurfiaeth o'r gofynion iaith o'r cychwyn) • Gwasanaeth Amgueddfeydd a'r Celfyddydau - sicrhau bod ein gofynion yn cyrraedd gofynion yr Iaith Gymraeg gydag amodau yn y tendr (gwefan/archebu ar lein/dehongli/ comisiynau yn gofyn am rai sydd yn gallu'r iaith e.e. Celf ar Bresgripsiwn. Wrth ddyrannu grantiau strategol mae gennym gymal yn gofyn iddynt gydymffurfio a'n polisiau iaith. • Gwasanaeth Rhaglenni Adfywio: Holl ddogfennau tendro yn ddwyieithog a'r tendrau yn nodi fod angen sicrhau cydymffurfio gyda Polisi Iaith Cyngor Gwynedd. 	

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod:	Cwestiwn 3:
<u>Gweithredu'n ddwyieithog -</u> Sut ydym ni'n llwyddo wrth weithredu ar ofynion y Polisi Iaith a Safonau'r Gymraeg?	Oes yna unrhyw rwystrau i'ch gallu fel adran i gynnig gwasanaeth llawn yn y Gymraeg? Gall hyn fod ar draws yr adran neu mewn gwasanaethau penodol.
<p>Dyma rai rhwystrau sydd wedi cael eu hadnabod o fewn yr Adran:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gwasanaeth Llyfrgell – rhwystrau yn codi wrth geisio cyflenwi gwasanaeth darparu adnoddau yn Gymraeg. Mae rhywun yn gorfod gwneud cynlluniau i ddarparu nhw ein hunain gan nad ydynt ar gael yn fasnachol e.e. llyfrau print bras Cymraeg, llyfrau llafar Cymraeg ac e-lyfrau llafar Cymraeg (cydweithio mewn partneriaeth gyda Chymdeithas y Deillion gogledd Cymru) ac mae hyn yn ychwanegu at lwyth gwaith wrth reswm. • Gwasanaeth Amgueddfeydd a'r Celfyddydau - datblygu cynllun gwirfoddoli wedi profi'n heriol ac yn anodd denu siaradwyr Cymraeg. Angen annog dysgwyr a denu rhai i'n "awyrgylch" Cymraeg. Recriwtio i swyddi/prosiectau/comisiynau/cynnal gweithgareddau yn anodd ar hyn o bryd a fwy felly o ran yr Iaith Gymraeg. Methu penodi a gorfod ail feddwl sut i symud ymlaen. Er mwyn llunio ceisiadau grant yn y Gymraeg weithiau angen trefnu cyfieithiad Saesneg i eraill ei ddeall neu angen gofyn i weld y cyfieithiad i sicrhau cywirdeb. 	

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod:	Cwestiwn 4:
<u>Datblygu cyfleoedd newydd</u>	Oes gennych chi syniadau am ffyrdd newydd y gallem ni fod yn hybu'r Gymraeg o fewn cymunedau'r sir – naill ai yn eich gwasanaethau eich hun neu drwy gydweithio gydag eraill?
<p>Amlygaf isod rai meysydd lle gwelaf gyfleoedd i'r Adran wneud mwy o gyfraniad i hyrwyddo'r Gymraeg yng Ngwynedd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gwasanaeth Amgueddfeydd a'r Celfyddydau - Oherwydd natur ein gwaith rydym yn hyrwyddo ein diwylliant ac yn rhoi cyd-destun ein Cynefin. Mae ein casgliadau amgueddfaol gyda deunydd sydd yn ysbrydoli, addysgu, herio i sbarduno trafodaeth a dysgu ayyb. E.e. eitemau yn ymwneud â phobl amlwg a gyfrannodd at ein hanes fel Caradog Pritchard; T H Parry Williams; eitemau o hanes yr iaith fel y Welsh Not ayyb. Mae cyfle wrth lunio rhaglenni a gweithgareddau i ddefnyddio ein hadnoddau fel arddangosfeydd /gweithdai i adnabod themâu i hyrwyddo'r iaith Gymraeg a chodi ymwybyddiaeth. Rydym yn cydweithio yn eang e.e. Menter Iaith, Prifysgol Bangor, grwpiau amrywiol e.e. Affro Caribiaidd. Bu i ni drefnu gorymdaith Gŵyl Dewi Sant efo rhai o'r rhain yn ddiweddar gan rannu ein diwylliannau amrywiol a'n iaith Gymraeg. Rydym wedi ceisio sawl gwaith am grant gan Gyngor Celfyddydau Cymru mewn partneriaeth ac eraill fel Mudiad Meithrin ac artistiaid amrywiol i geisio cael rhaglen o weithgareddau i gael pobl i ddefnyddio'r iaith mewn modd naturiol drwy'r celfyddydau a threftadaeth e.e. dysgu enwau llefydd ac i rai sydd wedi symud mewn cael cyfle i ddod i adnabod yr ardal leol. Hyd yma yn aflwyddiannus ond rydym efo diddordeb mawr i gario mlaen gyda hyn. • Gwasanaeth Rhaglenni Datblygu'r Economi – Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo £11m yn ei gyllideb ar gyfer Rhaglen Arfor 2 dros y 3 blynedd nesaf. Y bwriad ydi dysgu o brofiadau Rhaglen Arfor 1 a buddsoddi mewn rhaglenni newydd fydd yn hyrwyddo'r iaith Gymraeg a chreu bwrlwm economaidd ar draws Gwynedd, Môn, Ceredigion a Sir Gar. Mae trafodaethau wedi cychwyn yn barod rhwng Llywodraeth Cymru a'r Awdurdodau Lleol er mwyn cytuno ar sgôp y gwaith a byddwn yn mynd ati dros y misoedd nesaf i ddatblygu pecyn o brosiectau newydd gyda datblygiad yr iaith Gymraeg yn ganolog iddynt. 	